

Економічна сутність та значення кредитоспроможності підприємств

& Питання, які розглядаються:

• Розкрито економічну сутність та значення кредитоспроможності як основного критерію надійності та фінансових можливостей підприємств.

Ключові слова: кредитоспроможність, кредит, позичальник, кредитор, фінансовий стан.

& Вопросы, которые рассматриваются:

• Раскрыто экономическую сущность и значение кредитоспособности как основного критерия надежности и финансовых возможностей предприятий.

Ключевые слова: кредитоспособность, кредит, заемщик, кредитор, финансовое состояние.

& Issues that are examined:

• The economic essence and value of creditworthiness as the main criterion of reliability and financial possibilities of enterprises was disclosed.

Keywords: creditworthiness, credit, the borrower, lender, financial condition.

В умовах трансформації ринкових перетворень в економіці та в аграрному секторі, зокрема, стає необхідним вироблення нових підходів до кредитного забезпечення аграрних підприємств і зростає роль кредитоспроможності як критерію надійності та фінансових можливостей аграрних підприємств. Кредит як одна із форм залучення фінансових ресурсів аграрних підприємств проявляє свою ефективність лише в стійких, кредитоспроможних підприємствах.

Посилення банківської конкуренції зумовлює зростання вимог до оперативності прийняття кредитними організаціями рішень про надання кредитів з урахуванням високих кредитних ризиків, які супроводжують кредитування реального сектору економіки. У зв'язку з цим виникає необхідність розробки і впровадження удосконалених технологій, здатних якісно та у прийнятні для клієнтів терміни оцінити рівень кредитно- і платоспроможності, в тому числі з урахуванням галузевих особливостей діяльності, хоча для більшості банків поєднання оперативності і якості оцінки кредитних ризиків на практиці є складним завданням [1].

Постановка проблеми. Останнім часом розробляються і набувають практичного застосування нові механізми банківського кредитування і кредитоспроможність стає основою виникнення кредитних відносин. В аграрних підприємствах впродовж останніх років погіршився фінансовий стан, що негативно позначилось на кредитоспро-

можності підприємств, тому вони залишаються за межами інтересів банківських установ як основних кредиторів.

Проблеми кредитування та вдосконалення кредитних відносин в АПК досліджують М.Я. Дем'яненко, В.М. Алексійчук, П.Т. Саблук, В.О. Паламарчук, М.І. Савлук, Т.Т. Ковальчук, М.Й. Малік та інші.

Однак, існує ще ряд питань, які потребують додаткового вивчення, зокрема щодо особливостей кредитного забезпечення аграрних підприємств та врахування їх при оцінці кредитоспроможності. Невідпрацьованість методичних підходів щодо її визначення знижує ефективність кредитної діяльності.

Метою дослідження є аналіз трактувань категорії «кредитоспроможність» з метою визначення її ролі і значення в кредитних відносинах між кредитором і позичальником.

Результати дослідження. Категорію «кредитоспроможність» ще у XVIII ст. використовували у своїх працях А. Сміт, Н.Х. Бунге, В.П. Косинський та ін. Так, Н.Х. Бунге в роботі «Теорія кредиту» (1852 р.) пов'язував кредитоспроможність з нерухомістю капіталу та вважав гарантією повернення боргу вкладання коштів у нерухомість [2].

Сучасна література приділяє велику увагу питанням кредитоспроможності клієнта, існує безліч трактувань цієї категорії, що свідчить про еволюцію цього поняття залежно від ступеня розвиненості

Фінанси підприємств

економіки країни та середовища функціонування кредитних установ.

Так, в умовах НЕПу, наприклад, економісти вкладали в поняття «кредитоспроможність» готовність до здійснення кредитної операції й можливість своєчасного повернення отриманої позики. У період кредитної реформи (1930-1932) різко змінилися економічні відносини в країні і з економічної літератури та практики практично зникає поняття «кредитоспроможність». Це пов'язано з виникненням адміністративно-планової економіки, з централізованим виділенням підприємству необхідних матеріальних, трудових і фінансових ресурсів. Порушення прямої залежності між формуванням фінансових ресурсів на підприємстві та їх розподілом і використанням стало однією з причин незацікавленості підприємства як товаровиробника в кінцевих результатах його фінансово-господарської діяльності. Виникла тенденція задоволення власних потреб за рахунок держави або інших підприємств. Із середини 1980-х рр. перебудова господарського механізму, перехід до ринкових методів господарювання вимагали зміни кредитної системи країни [2].

В умовах ринкових відносин кредитоспроможність підприємств відіграє визначальну роль в кредитних відносинах між банківськими установами і суб'єктами господарювання.

Фінансовий словник містить такі трактування цього поняття: Кредитоспроможність –

1) наявність передумов для отримання кредиту, спроможність повернути його в повному обсязі й у певний термін. Визначається показниками, що характеризують позичальника: акуратністю в розрахунках за раніше отримані кредити, поточним фінансовим станом і перспективою його зміни, змогою в разі потреби мобілізувати кошти з різних джерел... Стосовно підприємства кредитоспроможність оцінюється показниками ліквідності його балансу чи окремих видів активів;

2) комплекс передумов, що визначають спроможність країни своєчасно та в повному обсязі виконувати платежі з обслуговування державного боргу і його погашення. Від рівня кредитоспроможності залежить як здатність залучати позики урядом та окремими суб'єктами господарювання, так і загальна інвестиційна привабливість країни [3].

Подібні визначення цього поняття трактуються в економічній енциклопедії: «кредитоспроможність – наявність передумов для отримання позик та спроможність їх повернення» [4];

- автор Примостка Л.О. визначає кредитоспроможність позичальника як здатність юридичної чи фізичної особи повністю і в зазначені терміни виконати всі умови кредитної угоди [5];

- на думку Версаль Н.І., Дорошенко Т.В., кредитоспроможність – це здатність позичальника в повному обсязі й у визначений кредитною угодою термін розрахуватися за своїми борговими зобов'язаннями [6].

Васюренко О.В. вказує, що «кредитоспроможність – це наявність у позичальника / контрагента банку

передумов для отримання кредиту та його здатність повернути кредит і відсотки за ним у повному обсязі та в обумовлені договором строки [7].

Аналогічне визначення у Лагутіна В.Д.: «кредитоспроможність позичальника – це його здатність повністю і своєчасно розрахуватися за своїми борговими зобов'язаннями» [8].

Більш ширше трактування цієї категорії у Поездника О.І.: «кредитоспроможність як комплексне поняття, яке характеризує спроможність та готовність позичальника до здійснення кредитної операції, яка оцінюється банком з огляду на фінансово-економічне становище позичальника та на якість зробленої ним кредитної пропозиції, а також з точки зору прийнятності для банку-кредитора кредитного ризику й можливості керувати ним» [9].

Своє тлумачення даній категорії дає Галасюк В.В.: «Кредитоспроможність – це спроможність позичальника за конкретних умов кредитування в повному обсязі й у визначений кредитною угодою термін розрахуватися за своїми борговими зобов'язаннями виключно грошовими коштами, що генеруються позичальником у ході звичайної діяльності» [10].

В економічному словнику Мочерного С.В. кредитоспроможність розглядається як нормальний стан фінансових ресурсів економічних суб'єктів, який дає змогу отримувати та своєчасно повертати позики. Для визначення кредитоспроможності у світовій практиці застосовуються різноманітні методики. Найпоширенішими є визначення характеру позичальника, його спроможності, капіталу (розміру, структури тощо) і форм такого забезпечення та умов, що визначають загальну ринкову ситуацію [11].

Капран В.І та ін. стверджують, що «у процесі роботи, що передувє укладанню кредитної угоди, працівник банку повинен ретельно проаналізувати кредитоспроможність позичальника, тобто його здатність своєчасно погасити кредит, виявити фактори, які можуть спричинити непогашення позички. Кредитоспроможність позичальника, на відміну від його платоспроможності, не фіксує неплатежі за минулий період чи на певну дату, а прогнозує здатність до погашення боргу на найближчу перспективу. Отже, кредитоспроможність – це якісна оцінка позичальника, яка дається банком до розгляду питання про можливість і умови кредитування і дозволяє передбачити ймовірність своєчасного повернення позичок та їх ефективного використання. Оцінка кредитоспроможності – це процес творчий, що вимагає від банківських працівників глибоких економічних знань, аналітичного мислення, вміння визначати та оцінювати тенденції в господарській діяльності й фінансовому стані позичальників, зокрема можливості дотримання ними принципів кредитування, прогнозувати майбутній стан справ позичальника та передбачити обставини, які можуть на них вплинути [12].

Більшість тлумачень категорії «кредитоспроможність» в деякій мірі ототожнюють її із «платоспроможністю».

На думку Рудченко І.В., кредитоспроможність це спроможність повернути «кредит», а не кошти

отримані в позику, бо «кредит» як економічна категорія, вихідним принципом якої є платність грошових ресурсів, передбачає повернення не лише основної суми боргу, а й відсотків за користування нею... Розрізняючи інтерпретацію термінів «платоспроможність» та «кредитоспроможність», зазначаємо, що платоспроможність, при якій оцінюється фінансовий стан клієнта на певну дату, яка, як правило, залишилася у минулому, не може виступати достатньою підставою для оцінювання перспектив повернення кредиту. Відтак, кредитоспроможність – це термін, на нашу думку, значно ширший, який охоплює такі сторони фінансового становища підприємства, як платоспроможність, фінансова стійкість, ділова активність, прибутковність, якість і вість забезпечення, кредитна історія позичальника тощо [2].

Для комерційного банку недостатньо, щоб підприємство було лише платоспроможним, воно повинно бути саме кредитоспроможним, з огляду на те, що на відміну від інших зобов'язань, кредитні зобов'язання підприємства перед банком повинні бути погашені виключно грошовими ресурсами. Підприємство може бути визнано не платоспроможним, але кредитоспроможним, оскільки величезний вплив на останню має забезпеченість кредиту [13].

Висновки. Отже, основним критерієм у формуванні кредитних відносин між кредитором і клієнтом є кредитоспроможність позичальника. Саме оцінка кредитоспроможності, яку визначають комерційні банки для кожного позичальника, є необхідною умовою укладення кредитної угоди і дає змогу оцінити чинники, які впливатимуть на непогашення позики.

На нашу думку, кредитоспроможність варто трактувати як спроможність позичальника в повному обсязі розрахуватися за своїми борговими зобов'язаннями виключно в грошовій формі в установлені кредитною угодою терміни. Слід розглядати кредитоспроможність з двох позицій: з позиції позичальника (коли спроможність розрахуватися за своїми борговими зобов'язаннями визначається системою показників) та з позицій кредитора (від рівня кредитоспроможності визначається розмір допустимого кредиту).

Фінансовий стан аграрних підприємств впродовж останніх років є нестійким, відсутність власних фінансових ресурсів для виробничо-господарської діяльності ставить аграрні підприємства в положення ненадійних партнерів для банківських установ, оскільки при кредитуванні банки надають перевагу тим підприємствам, які проводять успішну господарську діяльність, є прибутковими, мають стабільний та стійкий фінансовий стан, можуть надавати в заставу ліквідне майно, не мають простроченої заборгованості перед іншими кредиторами і податковими органами.

Тому проблемою кредитного забезпечення

аграрних підприємств є неврахування специфіки і особливостей аграрного сектора економіки при кредитуванні та при оцінці кредитоспроможності, нестабільна фінансова підтримка держави, нерозвиненість їх кредитування іншими кредитними структурами, погіршення фінансового стану, що негативно позначається на кредитоспроможності аграрних підприємств.

4 Список використаних джерел

1. Гриценко Л.Л. Комплексна експрес-методика оцінки кредитоспроможності підприємств з урахуванням приналежності до виду економічної діяльності / Л.Л. Гриценко, І.М. Боярко, В.Л. Лиштван // Актуальні проблеми економіки. - 2010.- № 7(109). - С.206-214.
2. Рудченко І.В. Кредитоспроможність позичальників як критерій формування кредитних відносин / І.В. Рудченко // Держава та регіони. - 2008. - № 5.-С.162-166. - С.162.
3. Загородній А.Г. Фінансовий словник / А.Г. Загородній, Г.Л. Вознюк, Т.С. Смовженко. – [4-те вид., випр. та доп.]. - К: Т-во «Знання, КОО; Л.: Вид-во Львів банк. ін-ту НБУ. – 566 с. - С.244.
4. Економічна енциклопедія: у трьох томах. Т.2 / Редкол.: С.В. Мочерний (відпр.ред.) та ін. - К.: Видавничий центр «Академія», 2001. – 848 с.
5. Примостка Л.О. Фінансовий менеджмент банку: навч. посіб. / Л.О. Примостка. - К.: КНЕУ, 1999. – 280 с.
6. Версаль Н.І. Теорія кредиту: навч. посіб./ Н.І. Версаль, Т.В. Дорошенко. - К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2007. – 483 с.
7. Васюренко О.В. Банківські операції: навч.посіб. / О.Васюренко. – [5-те вид., перероб., і доп.]. - К.: Знання, 2006. – 311 с. - (Вища освіта XXI століття).
8. Лагутін В.Д. Кредитування: теорія і практика: навч. посіб. / В.Д. Лагутін. – К.: Знання: КОО, 2000. – 215 с.
9. Поездник А.И. Анализ и внутрибанковский контроль кредитоспособности заемщика: автореф. дис. канд. экон. наук / А.И. Поездник. - М.: 1999. – 23 с.
10. Галасюк В.В. Оцінка кредитоспроможності позичальників: що оцінюємо? / В.В. Галасюк // Вісник Національного банку України. - 2001. - № 5. - С.54-56.
11. Мочерний С.В. Економічний енциклопедичний словник: у 2 т. Т.1 / С.В. Мочерний, Я.С. Ларіна, О.А. Устинко, С.І. Юрій / За ред. С.В. Мочерного. - Львів: Світ, 2005. – 616 с.
12. Банківські операції: навчальний посібник / [В.І. Капран, М.С. Кравченко, О.К. Коваленко, С.І. Омельченко]. - К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 208 с.
13. Дем'яненко М.Я. Оцінка кредитоспроможності агроформувань (теорія та практика): [монографія] / М.Я. Дем'яненко, О.С. Гудзь, П.А. Стецюк. - К.: ННЦ ІАЕ, 2008. – 302 с.